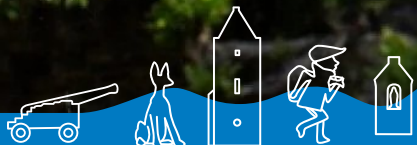

Toekomstvisie gemeente Losser 2040

Voorwoord

De vorige toekomstvisie van de gemeente Losser loopt af in 2025. Om die reden heeft de gemeenteraad de opdracht gegeven om een nieuwe toekomstvisie te maken. Op 27 februari 2024 werd, op basisschool het Kompas in Overdinkel, de aftrap gegeven voor deze nieuwe toekomstvisie.

Een visie is geen lijst met stappen, maar een toekomstgericht verhaal dat laat zien wat we belangrijk vinden en wat we willen bereiken. Inwoners, bedrijven, organisaties en de gemeente laten hiermee zien wat onze waarden zijn, wat we willen behouden en wat we willen veranderen in onze omgeving. Het helpt iedereen om samen na te denken over de toekomst en hier samen aan mee te werken. De toekomst is onzeker: de wereld verandert steeds sneller. Grote ontwikkelingen met veel impact lijken elkaar steeds sneller op te volgen (corona, oorlog in Europa, AI). Dit heeft veel invloed op het dagelijkse leven van de mensen in onze gemeente.

Er zijn twee manieren waarop je met die onzekerheid om kunt gaan. De eerste is rekening houden met trends en ontwikkelingen en goed in de gaten houden wat er gebeurt, om daar vervolgens slim op in te spelen. De tweede is goed nadenken over waar we goed in zijn en wat we zelf willen bereiken, zodat je, ook als de situatie verandert, weet aan welke koers je moet vasthouden. De toekomstvisie zorgt voor beide: we houden belangrijke trends en ontwikkelingen in de gaten maar schetsen ook onze eigen koers. Zo gaan we de onzekere toekomst vol vertrouwen tegemoet.

De toekomstvisie is geen actieplan van het gemeentebestuur, maar een hulpmiddel dat richting geeft. Het helpt ons om verder vooruit te kijken, voorbij de kwesties van vandaag. De visie gaat over waar we in 2040 willen zijn. Dat

lijkt nog ver weg, maar om daar te komen, moeten we nu al slimme keuzes maken. De tijd gaat sneller dan je denkt. De toekomstvisie is ook een uitnodiging aan iedereen in Losser om samen de schouders eronder te zetten en stap voor stap aan de toekomst te bouwen. De gemeenteraad is eigenaar van de toekomstvisie.

De visie is opgesteld op basis van een uitgebreid participatieproces. Ruim duizend mensen waaronder inwoners, ondernemers, raadsleden en maatschappelijk betrokkenen gaven hun mening over de toekomst van de gemeente Losser en dachten zo mee over de visie. Sommigen deden dat via de online Swipocratie, anderen gaven hun mening op straat tijdens de Week van de Toekomst, vulden een ansichtkaart in of deden mee aan een Toekomstelier. Ook bestuurders van omliggende gemeenten in Nederland en Duitsland dachten mee in een interview. Al deze inbreng heeft geleid tot deze toekomstvisie. Een toekomstvisie voor en door de mensen in onze gemeente.

Burgemeester en wethouders gemeente Losser

Over gemeente Losser

De geschiedenis van Losser gaat terug tot de Middeleeuwen. De gemeente zelf vindt zijn oorsprong in de tijd van Napoleon. Eeuwenoude grenzen werden verbroken en Losser werd een zelfstandige gemeente, los van Oldenzaal. Een paar jaar later werden De Lutte, Beuningen en Berghuizen aan de gemeente toegevoegd. Toen in de 20ste eeuw Overdinkel en Glane ontstonden en begonnen te groeien, werden zij ook onderdeel van de gemeente. In 1955 werd Berghuizen bij de gemeente Oldenzaal gevoegd.

*Langs welke weg men Losser ook binnentreedt,
men is na de flinke wandeling prettig gestemd.*

Een reisgids uit 1889¹

Lange tijd werkten nagenoeg alle inwoners van de gemeente in de landbouw. Dat veranderde met de komst van de textielfabrieken in de regio. Deze trokken veel arbeiders aan van heinde en verre. De melkfabriek Dinkelland die zich in 1921 in de gemeente vestigde en de textielfabriek van Van Heek in 1926 zorgden ook voor meer inwoners en meer welvaart. Na de Tweede Wereldoorlog groeide het toerisme, vooral in De Lutte. In deze tijd kwam de gemeente in bloei, er kwamen nieuwe woningen en voorzieningen zoals een nieuw gemeentehuis, een sporthal, een openluchtwembad en veel nieuwe scholen.² Anno 2025 is de gemeente Losser een levendige gemeente die iets meer dan 23.000 inwoners telt.

De gemeente Losser staat bekend als de "Schatkamer van Twente" vanwege haar rijke natuurlijke schoonheid en culturele erfgoed. Met uitgestrekte bossen, zandverstuivingen en heidevelden biedt Losser een unieke combinatie van rust en recreatie. Natuurgebieden zoals het Lutterzand, de Tankenberg en de Oelemars trekken jaarlijks vele wandelaars en fietsers aan.

Losser bestaat uit vijf kerndorpen: Losser, De Lutte, Beuningen, Overdinkel en Glane, en het buurtschap Glane-Beekhoek. Elk dorp heeft zijn eigen karakter en biedt diverse bezienswaardigheden, zoals de St. Martinustoren, het openluchttheater Brilmansdennen, het Gerardus Majella Park en de monumentale steenfabriek De Werklust.

Inwoners van de gemeente Losser zijn trots op het noaberschap en het rijke verenigingsleven. Ze voelen zich betrokken bij hun burens en dorpsgenoten. Vrijwilligers spelen een essentiële rol in het sociale leven van de gemeente. Daarnaast zet de gemeente zich actief in voor een samenleving waarin iedereen mee kan doen en betrokken wordt.

Kortom, Losser biedt een unieke mix van mooie natuur, cultureel erfgoed en een hechte gemeenschap. Dat maakt de gemeente Losser een aantrekkelijke plek om te wonen, werken en recreëren. Om dit in de toekomst te behouden en Losser te laten floreren, is deze toekomstvisie opgesteld.

Trends en ontwikkelingen

Demografische ontwikkelingen

De bevolking van de gemeente Losser groeit licht. De prognose is dat de bevolking tussen 2021 en 2035 met 4,35% gaat groeien en tot 2050 met 0,53%.³ Wat betreft het aantal huishoudens wordt verwacht dat dit tot 2040 licht gaat groeien (+1,2%) maar richting 2050 gaat krimpen (-4,9%).⁴ De groei van de bevolking komt op dit moment vooral doordat inwoners uit andere gemeenten (en in mindere mate, andere landen) in de gemeente komen wonen, niet doordat er meer kinderen worden geboren dan mensen sterven.⁵ Ook aan de leeftijdsopbouw is te zien dat de bevolking van Losser vergrijsd: 33,3% van de bevolking is 60+. Dat is hoger dan het landelijk gemiddelde van 27,3%.⁶ Door vergrijzing komt de zorg onder druk te staan. Er is meer vraag naar zorg en er zijn relatief minder mensen die de zorg op zich kunnen nemen. Ook heeft de vergrijzing gevolgen voor de levendigheid en het verenigingsleven: voor scholen moeten er bijvoorbeeld voldoende leerlingen zijn en voor verenigingen voldoende leden en vrijwilligers.

In aanvulling op bovenstaande heeft de gemeente Losser een groeiambitie om te groeien naar 25.000 inwoners. Daarnaast is de gemeente Losser betrokken bij de Actualisatie Woondeal Twente 2025-2035. Met de sleutelprojecten uit de woondeal komen er in de gemeente 300 woningen bij tot aan 2030 en 80 na 2030.

Hoe kunnen we hiermee omgaan?

- Blijf openstaan voor nieuwe inwoners van buitenaf. Zij kunnen ervoor zorgen dat winkels en horeca voldoende klandizie hebben en verenigingen genoeg

leden en vrijwilligers. Ook kunnen ze zorgen voor een voldoende grote beroepsbevolking.

- Voorkom dat jongeren wegtrekken. Jongeren kunnen zorgen voor levendigheid in de dorpen, maar er moeten wel voldoende woningen, werk en dingen te doen zijn om hen te behouden.
- Draag zorg voor ouderen. De groeiende groep ouderen heeft passende woningen en voldoende zorgvoorzieningen nodig. Ook zorgen voor elkaar, mantelzorg, is belangrijk hierbij.
- Ouderen bieden ook kansen. Veel gepensioneerden zijn tegenwoordig vitaal, ondernemend en hebben meer te besteden dan vroeger. Dit schept nieuwe kansen voor toerisme en recreatie in de gemeente Losser.

Toekomstles op Het Kompas in Overdinkel

Technologische ontwikkelingen

De technologie ontwikkelt zich razendsnel in deze tijd. Van robots tot kunstmatige intelligentie, alles lijkt zich met een exponentiële snelheid te ontwikkelen. Deze ontwikkelingen zijn niet te negeren en zullen een grote invloed hebben op de Losserse samenleving. We noemen hier een paar aandachtspunten.

Technologische ontwikkelingen hebben een grote invloed op sociale verbanden. Interactie vindt meer en meer online plaats, op sociale media, in plaats van in het fysieke domein. Hierdoor leven mensen meer langs elkaar heen en ontstaan er grote verschillen tussen dorpsgenoten. Zij die goed mee kunnen komen met de ontwikkelingen, hebben de wereld aan hun voeten liggen, terwijl anderen zich steeds meer geïsoleerd voelen. Ook ontstaan er meer bubblen, mini subculturen met hun eigen wereldbeeld, feiten en interesses. Dat maakt verbinding tussen verschillende groepen lastiger. Een groot deel van de online interacties vindt plaats op platformen in handen van grote technologiebedrijven. De laatste jaren gaan er steeds meer stemmen op bij maatschappelijke organisaties en overheden om zelf platformen op te zetten, op basis van publieke in plaats van commerciële waarden. Onder andere het Waag Futurelab pleit voor investeringen in publieke digitale infrastructuur en democratische technologie.⁷ Een voorbeeld hiervan is het Rotterdamse citiverse, ontwikkeld door de gemeente Rotterdam: een digitale ruimte waar burgers, gemeenschappen en ambtenaren op een geheel nieuwe manier met elkaar kunnen communiceren.⁸

Technologische ontwikkelingen bieden ook kansen, voor de gemeentelijke organisatie zelf en voor bedrijven gevestigd in de gemeente. We zien dat lokale overheden steeds meer innovaties ontwikkelen en toepassen. Technologische ontwikkelingen bieden veel kansen om de dienstverlening efficiënter te maken en de drempel tussen de gemeente en haar inwoners te verlagen, bijvoorbeeld door participatie te vergemakkelijken. Hierbij moet er

echter wel zorg voor worden gedragen dat iedereen hier goed in mee wordt genomen en de kans krijgt om mee te doen.

Zoals de Twente Board stelde in Visie Twente 2050, liggen er kansen voor Twente in de technologische ontwikkelingen.⁹ De ontwikkelingen kunnen zorgen voor een economische impuls en gezien de ligging van de regio, samen met de nabijheid van de Universiteit Twente en vele innovatieve bedrijven, is Twente zeer geschikt om op deze trein te springen. De Twente Board voorziet twee mogelijkheden: investeren in sleuteltechnologieën of investeren in top kennisinfrastructuur. Beide mogelijkheden hebben voor- en nadelen. Voor de gemeente Losser liggen er kansen om start-ups en technologiebedrijven te stimuleren zich in Losser te vestigen. Dit zou voor een economische impuls, werkgelegenheid en daarmee ook een pull-effect voor nieuwe inwoners kunnen zorgen. Op dit moment is het aantal innovatieve bedrijven gevestigd in de gemeente vrij laag: 26, ten opzichte van 73 in Dinkelland, 123 in Oldenzaal en 526 in Enschede.¹⁰

Hoe kunnen we hiermee omgaan?

- Benut de kansen van technologische ontwikkelingen voor de dienstverlening van de gemeente en voor participatie.
- Samenwerken met een grotere gemeente en de regio is essentieel om optimaal te kunnen profiteren van technologische ontwikkelingen en bestuurlijke innovaties.
- Besteed aandacht aan digitale inclusie: zorg dat wanneer dat wanneer gemeentelijke technologische innovaties worden geïmplementeerd, deze voor iedereen toegankelijk zijn.
- Erken de kansen die nieuwe (technologie)bedrijven kunnen bieden voor de gemeente.
- Zorg dat technologische ontwikkelingen altijd dienend zijn aan de inwoners van de gemeente.

Klimaatverandering

Klimaatverandering heeft in Nederland een aantal gevolgen: er komen meer weersextremen voor, er komen meer hoosbuien voor maar het wordt tegelijkertijd droger, en het wordt heter. Op 25 juli 2018 kreeg Losser al te maken met een extreme hoosbui: in enkele uren viel bijna 60 millimeter neerslag.¹¹ Op 21 juli 2024 was opnieuw sprake van een hoosbui, in het dorp Losser werd 106 mm regen gemeten en in De Lutte zelfs 116 mm.

Om goed met weersextremen om te kunnen gaan, is het van belang om de omgeving meer klimaatadaptief te maken. Vergroening is hierbij het sleutelwoord, met name in de bebouwde omgeving. 'Grijze' bebouwde omgevingen worden veel heter en houden minder goed water vast dan groene (bebouwde) omgevingen. In 72% van de gemeente Losser komt de gevoelstemperatuur op een hete zomerdag (rond de 30°C) boven de 35°C uit (t.o.v. 66,9% van Nederland in totaal). Dit kan zorgen voor hittestress, met name op de plekken waar het zelfs boven de 46°C uitkomt (32,4% van het oppervlak van de gemeente Losser).¹²

Naast hittepreventie is goede omgang met het water ook van belang. Zoals geschreven in de Omgevingsvisie van de gemeente Losser is het zaak te zoeken naar de balans tussen water vasthouden, bergen en afvoeren en moet deze balans recht doen aan de functies van het gebied.¹³ In het kort: functie volgt peil.

Naast het omgaan met de maatschappelijke en ruimtelijke gevolgen van klimaatverandering staat Nederland voor de uitdaging om de CO₂-uitstoot te verminderen en een energietransitie te maken. Er moet bespaard worden op het gebruik van energie en de energie moet duurzaam worden opgewekt. Daarbij is het wel belangrijk dat energie betaalbaar is en de toelevering betrouwbaar. Voor zover bekend is in Losser 16,2% van de energie hernieuwbaar, ten opzichte van 14,5% in Nederland (meest recente cijfers zijn

van 2022).¹⁴ 44% van de woningen in Losser heeft zonnepanelen, ten opzichte van 33% in heel Nederland.¹⁵ Het elektriciteitsverbruik ligt wel wat hoger dan gemiddeld in Nederland.¹⁶ Het risico op energiearmoede is hoog in de gemeente Losser met 11% van de huishoudens, maar niet uitzonderlijk voor de regio.¹⁷

Hoe kunnen we hiermee omgaan?

- Houd bij beslissingen rekening met klimaatverandering richting de toekomst. Dat betekent dat er slimme keuzes gemaakt moeten worden voor de grondwaterstand, de berging van water, biodiversiteit en natuur, klimaatbestendig bouwen en het klimaatadaptief inrichten van bestaande buurten.
- Maak gebruik van de bereidheid van inwoners om bij te dragen aan de energietransitie en vergroening van hun buurt.
- Ondersteun inwoners bij het maken van duurzame keuzes en besteed daarbij met name aandacht aan inwoners met een kleine beurs.

Toekomsttekening van een leerling van Het Kompas in Overdinkel

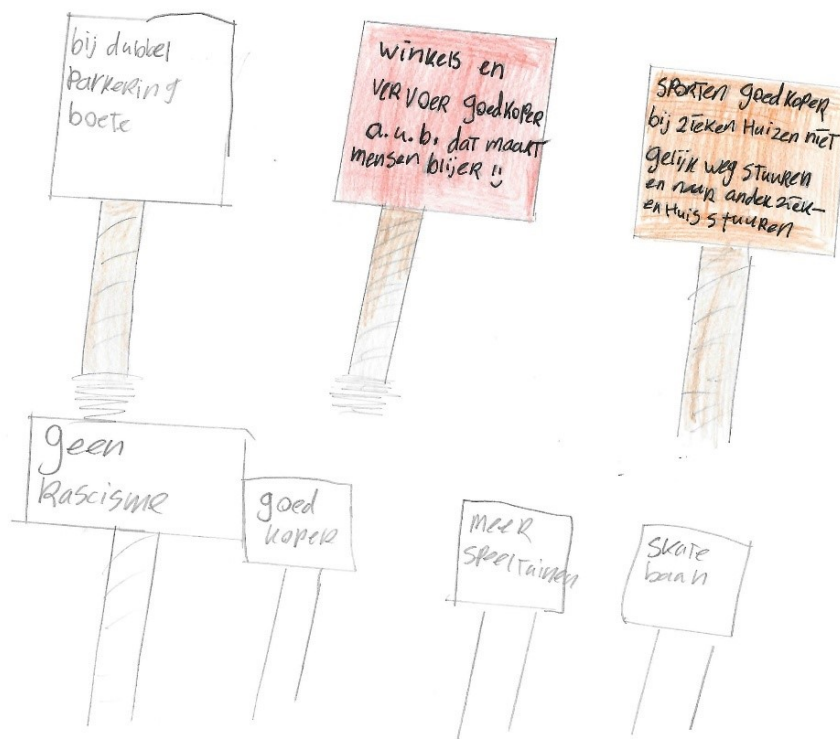
Ontwikkelingen in de landbouw

Net als in de rest van Nederland, is de landbouwsector in de gemeente Losser volop in ontwikkeling. Volgens gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) telde Losser in 2023 112 melkveebedrijven, waarvan een aanzienlijk deel zich richt op schaalvergroting en verduurzaming.¹⁸ Daarnaast waren er 38 agrarische bedrijven actief in de verbrede landbouw, waaronder agrarisch natuurbeheer, educatie, zorg, kinderopvang, toerisme, productverwerking, productverkoop en/of stalling.¹⁹ Het aantal bedrijven dat zich richt op verbrede landbouw neemt ook toe. Deze diversificatie draagt bij aan de economische veerkracht van de sector en versterkt de verbinding met de rest van de samenleving. In de gemeente Losser zijn er meer banen in de landbouw dan gemiddeld in Nederland (6,4% tegenover 2,3% in heel Nederland).²⁰ Ontwikkelingen in de landbouwsector hebben daarom naast invloed op het landschap, ook invloed op de werkgelegenheid. Het beleid van de Provincie Overijssel over de landbouw en het landschap richt zich daarom ook op drie doelen: een goed sociaaleconomisch perspectief, een toekomstbestendige landbouwsector en herstel van de natuur, het watersysteem en het klimaat.²¹

Hoe kunnen we hiermee omgaan?

- Ondersteun agrariërs bij de transitie naar een toekomstbestendige sector.
- Ondersteun agrariërs naar een toekomst met bestaanszekerheid.
- Landbouw en natuur(beheer) gaan samen, de één kan niet zonder de ander.
- Denk na over wie het landschap kan beheren als dat niet meer door agrariërs kan worden gedaan, en denk na over een andere invulling van het landschap. Mogelijkheden zijn verschillende vormen van natuurbeheer, toerisme en recreatie of het inzetten van het landschap voor de energietransitie of voor klimaatadaptatie.

Ik hoop dat er meer aandacht komt aan kindvriendelijke winkels en winkels goedkoper en meer speeltuinen enz.

Toekomsttekening van een leerling van Het Kompas in Overdinkel

Waar gemeente Losser goed in is

Een aantal waarden en kwaliteiten van de gemeente Losser vallen op. Ze vormen de kern van wat de gemeente onderscheidt en bijzonder maakt. Deze kernkwaliteiten vormen het fundament van de toekomstvisie 2040.

Gemeenschapsgevoel en dorps karakter

Inwoners van Losser staan voor elkaar klaar. Veel inwoners zijn actief als vrijwilliger of lid van een vereniging. Hierdoor vormen de bewoners van de gemeente Losser een hechte en actieve gemeenschap met een rijk verenigingsleven. Er is een gevoel van nabijheid en samenhang, ofwel: noaberschap. Dit is iets wat de Lossenaren koste wat het kost willen behouden.

Er is een zeer betrokken en actieve gemeenschap waar veel vrijwilligers actief zijn, en een goed voorzieningenniveau is. Noaberschap bestaat hier nog.

Inwoner De Lutte

Natuurlijke omgeving

De dorpen in de gemeente Losser worden omgeven door een prachtig buitengebied. Onder de gemeenschap is er een enorme waardering voor de rust en ruimte van het landschap. Natuurgebieden en bossen bieden een plek van ontspanning voor de Lossenaren en zijn daarnaast een belangrijke reden voor toeristen om de gemeente te bezoeken.

De rust en ruimte, de gemoedelijkheid van de bewoners. Er wordt werk gemaakt van natuur.

Inwoner Overdinkel

Voorzieningen en leefbaarheid

De variatie aan en de hoeveelheid voorzieningen die Losser te bieden heeft maken de gemeente een aantrekkelijke woonplaats. Voor een kleine gemeente is er een mooi aanbod aan winkels, horeca, sportclubs en culturele activiteiten. Inwoners zijn hier blij mee en willen dit graag in stand houden.

Heerlijk dorp waar alles is. Goed winkelaanbod, veel natuur maar ook leuke recreatie.

Inwoner Losser

Unieke dorpen met een eigen identiteit

Alle dorpen in de gemeente Losser zijn goed van elkaar te onderscheiden en hebben iets om trots op te zijn. Van de rust in Glane tot de gemoedelijkheid en horeca in de Lutte. De mensen in de dorpen kennen elkaar en zijn zich bewust van de kwaliteiten van hun dorp.

Mooi dorpje waar iedereen elkaar kent.

Inwoner Beuningen

Leerlingen van Het Kompas in Overdinkel met hun toekomsttekeningen

Het eigen karakter van elk dorp is een sterk punt van onze gemeente.

92% van de deelnemers aan de Swipocratie is het hier mee eens.

Scenario's

Tijdens het visietraject zijn vier scenario's opgesteld voor Losser 2040. Deze scenario's zijn volledig opgesteld aan de hand van de inbreng van inwoners aan het begin van het traject. Aan de hand van deze scenario's gingen inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties met elkaar in gesprek over de toekomst. De scenario's op hoofdlijnen:

Losserse dorpen als baken van rust

In 2040 is Losser een groene en rustige gemeente waar burens elkaar kennen, kinderen veilig buitenspelen en het dorpsgevoel sterk is gebleven. Er zijn weinig woningen bijgekomen en elke kern heeft zijn eigen karakter behouden. Het dorp Losser is het kloppende hart van de gemeente, hier zijn ook de meest voorzieningen. Samen met inwoners en buurgemeenten werkt de gemeente Losser aan duurzaamheid, verbondenheid en een toekomst waarin rust en natuur centraal staan.

Een gemeente voor allemaal

In 2040 is Losser een levendige gemeente met ruimte voor groei, jonge gezinnen en nieuwe kansen; er zijn volop woningen gebouwd in de dorpen én het buitengebied. Het dorp Losser is het bruisende hart met moderne voorzieningen zoals een winkelcentrum, bioscoop en sportfaciliteiten, terwijl elke kern zijn eigen karakter en functie behoudt. Dankzij slimme technologie, beter openbaar vervoer en duidelijke keuzes voor natuur, wonen en bedrijvigheid is Losser klaar voor de toekomst.

Losserse dorpen in bloei

In 2040 biedt Losser in elke kern een mix van woningen voor jong en oud, met levendige dorpen vol voorzieningen, ontmoetingen en eigen identiteit. Het buitengebied blijft groen en trekt steeds meer toeristen, vooral rond het Lutterzand. Hoewel inwoners vaker naar omliggende steden gaan, blijft Losser dankzij groei en sterke dorpsgemeenschappen een zelfstandige gemeente.

Rustige ruimte in Losser

In 2040 is Losser een rustige, groene gemeente waar het boerenlandschap centraal staat en inwoners sterk verbonden zijn met hun eigen dorp. De kleine kernen zijn gegroeid, met buurtwinkels en ontmoetingsplekken dichtbij huis, terwijl inwoners samen zorgen voor hun omgeving en elkaar. Dankzij modern noaberschap en sterke lokale initiatieven blijft Losser leefbaar en verbonden, ondanks vergrijzing en beperkte voorzieningen.

Avond van de Toekomst

Op de Avond van de Toekomst en via de stellingen van de Swipocratie konden Lossenaren zich uitspreken over hun voorkeursscenario. Het streefbeeld is een combinatie van de voorkeursscenario's, aangevuld met onderdelen uit andere scenario's die de deelnemers graag terug wilden zien.

Streefbeeld Losser 2040

Mijn toekomstdroom is dat we trots blijven op de schatkamer van Twente.

Inwoner van Losser

In 2040 bloeit in de gemeente Losser een levendige, betrokken gemeenschap waarin een sociaal dorpsleven en een groen landschap centraal staan. De dorpen van Losser hebben elk een lichte groei doorgemaakt, waardoor de huidige voorzieningen behouden zijn en er enkele voorzieningen zijn bijgekomen. De toename in toerisme in zowel de dorpen als het buitengebied draagt hier ook aan bij. De nieuwe woningen zijn vooral in de kernen bijgebouwd waardoor het buitengebied groen en relatief rustig kan blijven. Men kan zich in 2040 makkelijker verplaatsen binnen de gemeente, ook zonder auto.

Mijn toekomstdroom voor Losser is dat er voldoende woningen zijn.

Inwoner van De Lutte

Van appartementen voor jonge starters tot ruime gezinswoningen en comfortabele woningen voor ouderen: in elke kern is een breed aanbod, in verschillende betaalbaarheidscategorieën, dat zorgt voor een goede balans

tussen generaties. Dit nieuwe woonaanbod zorgt ervoor dat jongeren uit de gemeente het huis uit kunnen, ouderen een passende woning kunnen krijgen. Bouwen gebeurt zoveel mogelijk met herbruikbare materialen en oude gebouwen worden duurzaam gerenoveerd. Hierdoor blijven de dorpen hun karakter behouden, terwijl ze zich blijven vernieuwen. Jonge gezinnen kunnen daardoor in de gemeente Losser komen wonen.

Ik hoop dat de gemeente Losser in de toekomst een veilige gemeente is met voorzieningen van winkels, voldoende huizen, gezondheidszorg en openbaar vervoer.

Inwoner van Losser

In 2040 is in elk dorp een levendige gemeenschap te vinden met een eigen identiteit en behoud van het erfgoed, hier zijn we trots op en dit is zichtbaar in ons straatbeeld. Hoewel Losser de kern met de meeste voorzieningen blijft, zijn ook in Overdinkel, De Lutte, Beuningen en Glane voorzieningen te vinden. Er is in elke kern een ontmoetingsplek voor jong en oud, een buurtwinkel en een plek om te sporten en recreëren. De voorzieningen worden gedragen door een grote groep actieve inwoners, die zich graag inzetten voor de eigen gemeenschap.

Ik ben trots op de gemeente Losser omdat mensen hier over het algemeen nuchter denken en houden van noaberschap.

Inwoner van Overdinkel

Het noaberschap en de saamhorigheid binnen de verschillende kernen is toegenomen: burens komen elkaar meer tegen op straat en voelen zich sterk

verbonden met hun dorp. Inwoners nemen initiatief voor hun eigen omgeving en blijven naar elkaar omkijken in de buurt. In de gemeente Losser wordt iedereen gezien en kan iedereen zichzelf zijn.

'De oude lantaarnpalen en informatiebordjes bij bezienswaardigheden vind ik heel erg mooi, dat moeten we nog meer doen in de gemeente.'

Lid van de kindergemeenteraad

Buiten de kernen is het mooie groene buitengebied behouden gebleven. Natuurbehoud, geïntegreerd met de agrarische functie, staat hier centraal. Er zijn initiatieven ontstaan die passen bij het landschap. Denk aan lokale voedselproductie met minimale verspilling, energie uit reststromen van boerenbedrijven en biobased materialen uit de natuur voor de bouwopgave. Inwoners uit de dorpen voelen zich verbonden met het buitengebied, en andersom. De rust staat centraal in het buitengebied, maar bezoekers zijn welkom. Fietzers, wandelaars en andere natuurgenieters maken naar hartenlust gebruik van het gebied. Maar toeristen komen niet alleen voor het buitengebied naar Losser, ook in de dorpen kan men zich vermaken. De horeca, het erfgoed en de culturele activiteiten trekken toeristen aan uit de regio, ook van over de grens.

Ik vind het belangrijk dat in de toekomst de gemeente Losser een zelfstandige gemeente is.

Inwoner van Beuningen

Inwoners en de gemeente zetten zich er samen voor in dat de gemeente Losser een fijne plek is om te wonen, werken en recreëren. Zo zorgen we samen voor een onmeunig mooi en levendig Losser.

Ik ben trots op de gemeente Losser omdat het er rustig is, het vogelbuitengebied mooi en uitgestrekt is met veel wilde dieren.

Inwoner van Glane

De kindergemeenteraad in gesprek over de toekomst van Losser

Ambities Losser 2040

1. Bouwen voor jongeren en ouderen, vooral binnen de bestaande kernen.

Hoe is het nu?

Op dit moment zijn er 10.147 woningen in de gemeente Losser. Het grootste gedeelte van de woningen is een eengezinswoning (84,1%).²² Vergeleken met het gemiddelde in Nederland zijn er relatief weinig appartementen en (sociale) huurwoningen.²³ In de gemeente is een hoge demografische druk: dat betekent dat een kleine groep werkenden voor een grote groep ouderen en, in mindere mate kinderen, moet zorgen.²⁴ De verwachting is dat dit alleen maar toeneemt met de vergrijzing. Dit geeft aan dat er vraag is naar werkende mensen die in de gemeente komen, of blijven, wonen. Voor deze mensen moeten wel huizen beschikbaar zijn. Ook inwoners uit de gemeente Losser ervaren woningdruk, bijvoorbeeld jongeren die op zichzelf willen gaan wonen, maar ook ouderen die een passende woning zoeken. Op dit moment komt 52,8% van de kopers van huizen die te koop staan uit de eigen gemeente; in Nederland is dit 59,3%.²⁵ In de Actualisatie Woondeal Twente is de ambitie gesteld om 20.000 woningen te realiseren in Twente voor 2030. Voor de gemeente Losser betekent dit een opgave van 1225 woningen. De eerste focus ligt nu op 300 woningen tot eind 2030 en 80 woningen tot na 2030.²⁶

Het liefst niet alleen in het dorp Losser maar ook in de andere dorpen bouwen.

78% van de deelnemers aan de Swipocratie is het hier mee eens.

Wat is de ambitie?

In 2040 kunnen jong en oud een fijne plek vinden in de gemeente. We bouwen woningen vooral bestemd voor jongeren en ouderen. Dat betekent meer appartementen en levensloopbestendige woningen, wat zorgt voor doorstroming: ouderen verhuizen weg uit eengezinswoningen zodat deze vrijkomen voor gezinnen. De nieuwe woningen komen vooral in de dorpen en minder in het buitengebied, zodat dat groen in het buitengebied behouden blijft. In elk dorp is in 2040 een mix aan woningen te vinden, van sociale huur tot koop, en van eengezinswoning tot appartement. We bouwen tot maximaal vier etages hoog, zodat het dorpse karakter wordt behouden. Wanneer er nieuwe woningen worden gebouwd, doen we dat energieneutraal en met een collectieve oplossing voor energie, zoals een warmtenet of buurtbatterij. Inwoners in bestaande woningen worden ondersteund om hun woning zo energiezuinig mogelijk te maken.

Liever gemengde straten met woningen voor jong, oud, arm, rijk dan straten met dezelfde soort woningen.

73% van de deelnemers aan de Swipocratie is het hier mee eens.

Omdat er vooral binnen de dorpen wordt gebouwd en er dus verdichting optreedt, zoeken we naar creatieve manieren om te zorgen voor voldoende groen in de kernen en weersbestendigheid, zeker gelet op de klimaatverandering.

Wat betekent het voor de gemeenschap?

- Iedereen kan in de gemeente Losser een fijne plek vinden om te wonen.
- Inwoners zetten zich zelf ook in voor een groene en klimaatbestendige leefomgeving, door groene tuinen en groene buurten.
- Binnen de gemeente Losser (ver)bouwen we zoveel mogelijk circulair en duurzaam.
- In de gemeente Losser zet men zich ervoor in om nieuwe inwoners zich welkom te laten voelen en hen te betrekken in de gemeenschap.

Liever ons kent ons dan meer nieuwe inwoners.

71% van de deelnemers aan de Swipocratie is het hier mee eens.

Toekomsttekening van een leerling van Het Kompas in Overdinkel

2. In 2040 zijn er vijf levendige dorpen in de gemeente, met voldoende voorzieningen voor inwoners en toeristen.

Hoe is het nu?

Op dit moment is er in elke kern, behalve Beuningen, een Kulturhus waar inwoners elkaar kunnen ontmoeten. Supermarkten zijn te vinden in Losser, De Lutte en Overdinkel, daarnaast zijn er basisscholen in elke kern behalve Glane en zijn er zorgvoorzieningen in Losser, De Lutte en Overdinkel. Er zijn verschillende sportverenigingen, met name in Losser en Overdinkel. Ook is er een zwembad in Losser. Door de vergrijzing staan sommige van deze voorzieningen onder druk. Ook gaan inwoners voor boodschappen en activiteiten naar andere gemeenten, zoals Dinkelland, Enschede, Oldenzaal en Gronau. Tegelijkertijd weten toeristen en bezoekers de gemeente Losser goed te vinden. Zij komen bijvoorbeeld naar de markt of het openluchttheater in Losser, maar met name naar De Lutte en het Lutterzand. Hier zijn dan ook de meeste campings, B&B 's en vakantieparken te vinden.

Inzetten op gemeente Losser als toeristische trekpleister vind ik een goed idee.

80% van de deelnemers van de Swipocratie is het hiermee eens.

Wat is de ambitie?

In 2040 voelen inwoners zich sterk verbonden met hun dorp en maken ze graag gebruik van lokale voorzieningen. Ze ontmoeten elkaar in het Kulturhus van hun kern of in de lokale horeca. Door de toename in toeristen en door inzet van inwoners, zijn de voorzieningen in stand gehouden en is er klein aanbod mogelijk gemaakt in Glane en Beuningen, zoals een buurtwinkel of café.

In 2040 is het toerisme meer verspreid over de verschillende kernen. De gemeente helpt de kernen om zich meer te profileren met hun eigen identiteit, erfgoed en aanbod voor toeristen, door bijvoorbeeld meer aanbod te ontsluiten in het zuiden van de gemeente. Dit zorgt voor levendige kernen. Vanuit elke kern is goede zorg goed bereikbaar, net als ondersteuning op andere vlakken. Elke inwoner van Losser moet namelijk mee kunnen doen in de samenleving.

Inwoners van de gemeente werken het liefst dichtbij huis. De gemeente biedt daarom ruimte aan start-ups en flexwerkplekken. Zo ontmoeten buurtbewoners elkaar vaker en is er meer bedrijvigheid in de dorpen. Bedrijven gevestigd in de gemeente worden gefaciliteerd en gestimuleerd, om de werkgelegenheid in de gemeente te behouden. Daarnaast houden we onze bedrijventerreinen vitaal en aantrekkelijk voor ondernemers. Hiermee stimuleren we de werkgelegenheid en het werken in de eigen gemeente.

De gemeente zet zich in om de kernen goed met elkaar en met de omgeving te verbinden door veilige fietspaden en goede busverbindingen. Zo kunnen inwoners gemakkelijk voorzieningen opzoeken die niet in de eigen kern te vinden zijn.

Ik vind het goed als het aantal inwoners in de gemeente groeit, als daarmee de voorzieningen (zoals winkels, zwembad, huisartsen) behouden blijven.

88% van de deelnemers van de Swipocratie is het hiermee eens.

Wat betekent het voor de gemeenschap?

- Inwoners van de gemeente Losser zetten zich in voor het behoud van voorzieningen. Men doet dus eerder een boodschap bij de buurtwinkel dan buiten de gemeente. De gemeente ondersteunt dit.
- Buurtbewoners zoeken elkaar op in het Kulturhus van hun dorp of bij andere ontmoetingsplekken en activiteiten in de buurt.
- Door inzet van de bewoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties wordt de identiteit van de verschillende dorpen behouden.
- Lokale initiatieven om de sociale gemeenschap te versterken worden ondersteund door de gemeente.
- De gemeente zet zich in om de mobiliteit en veiligheid van de Lossenaren te verbeteren met fiets- en voetpaden en zet zich binnen haar mogelijkheden in om goede busverbindingen te behouden en te realiseren.

Ik vind het belangrijk dat gemeente Losser ruimte biedt aan startups en flexplekken.

79% van de deelnemers van de Swipocratie is het hiermee eens.

Deelnemers aan de toekomstestafette

3. In 2040 leeft het buitengebied: de natuur bloeit en er is recreatie en kleinschalige bedrijvigheid te vinden.

Hoe is het nu?

Het buitengebied van Losser omvat waardevolle natuurgebieden, waaronder delen van het Natura 2000-gebied Dinkeldal.²⁷ De natuur- en buitengebieden zijn populair bij inwoners en toeristen die genieten van het mooie Twentse landschap. De kwaliteit van de natuur staat echter onder druk.

Een groot deel van het grondgebied van de gemeente Losser bestaat uit agrarisch gebied. De landbouw in Nederland staat voor grote opgaven, zeker in de gemeente Losser waar veel landbouwgrond dichtbij een Natura 2000-gebied ligt. Het is onzeker hoe dit precies zal uitpakken voor de agrariërs en het agrarisch gebied in de gemeente Losser. De verwachting is dat meer agrariërs dan eerst zullen stoppen. Dit heeft grote implicaties voor de agrariërs zelf, de omvang en hoedanigheid van de agrarische functie in het gebied en het onderhoud van dat gebied. Het is mogelijk dat vanwege stoppende agrariërs een deel van de agrarische bebouwing richting 2030 in de gemeente vrijkomt.²⁸

Ik vind dat we de energie die we in onze gemeente gebruiken, ook hier moeten opwekken.

64% van de deelnemers van de Swipocratie is het hiermee eens.

Wat is de ambitie?

In 2040 staat natuurbehoud centraal in de gemeente Losser, waarbij de agrarische functie geen tegenstelling vormt, maar juist een bijdrage levert. Het aantrekkelijke buitengebied is behouden en trekt veel bezoekers. Er wordt zo

min mogelijk gebouwd in het buitengebied. Vrijkomende agrarische bebouwing, dat vrijkomt doordat agrariërs stoppen, wordt wel beschikbaar gesteld voor passende kleinschalige bedrijvigheid. Inwoners uit de dorpen en het buitengebied voelen zich meer met elkaar verbonden door elkaar meer op te zoeken.

Het buitengebied wordt aantrekkelijk gemaakt voor toeristen en bezoekers door goede fiets- en wandelpaden en bewegwijzering. Voortdurend wordt in de gaten gehouden of de balans tussen bezoekers verwelkomen en het landschap gezond, schoon en intact houden nog goed is. Het buitengebied speelt een belangrijke rol bij klimaatadaptatie, door ruimte te bieden aan water in tijden van wateroverlast, als waterbuffer te fungeren in tijden van droogte en door de aanplant van schaduwrijke beplanting om hittestress tegen te gaan. Daarnaast biedt het buitengebied plaats aan de opwek van duurzame energie, waarmee agrariërs een aanvullende bron van inkomsten krijgen. Deze projecten worden goed ingepast in het landschap.

Er moet meer ruimte voor bedrijven komen, ook al gaat dit ten koste van ons buitengebied.

62% van de deelnemers van de Swipocratie is het hier niet mee eens.

Wat betekent het voor de gemeenschap?

- Inwoners en de gemeente zetten zich in voor de kwaliteit van het landschap en de natuur.
- Overheden, maatschappelijke organisaties, boeren en ondernemers maken het landschap beleefbaar. Bijvoorbeeld met het aanleggen van recreatieve wandel- en fietspaden, activiteiten en horeca in het landschap en de dorpen.

Ik wil dat onze gemeente voorop loopt in de energietransitie.

63% van de deelnemers van de Swipocratie is het hier *niet* mee eens.

Toekomsttekening van een leerling van Het Kompas in Overdinkel

4. Inwoners en de gemeente zetten zich samen in voor een fijne leefomgeving en levendige dorpen met sterke verenigingen.

Hoe is het nu?

Noaberschap is een belangrijke waarde en kwaliteit van de gemeente Losser. Men vindt het belangrijk om naar elkaar om te kijken en zich in te zetten voor de gemeenschap. Op de stelling 'ik ben bereid om me in te zetten voor de leefbaarheid van mijn buurt' antwoordde 84% dan ook bevestigend.²⁹ Tegelijkertijd loopt het aantal vrijwilligers terug, steeds minder mensen zijn bereid om zich in te zetten voor een bestuur van een vereniging of om zich langdurig aan een vereniging of goed doel te committeren. Samenwerking met de gemeente is daarbij belangrijk. Er zijn in de gemeente Losser veel lokale tradities die passen bij de sterke culturele identiteit. Er wordt veel belang gehecht aan het behoud van deze tradities en het cultureel erfgoed van de gemeente, maar ook hierbij is actieve inzet van inwoners nodig.

De gemeente moet meer doen om jongeren te betrekken bij alles wat de gemeente doet.

86% van de deelnemers van de Swipocratie is het hiermee eens.

Wat is de ambitie?

In 2040 slaan inwoners en de gemeente de handen ineen om Losser een fijne en levendige gemeente te laten zijn. De gemeente ondersteunt vrijwilligers en stimuleert inwoners zich meer in te zetten als vrijwilliger, hierdoor kunnen verenigingen blijven bestaan. Verenigingen werken ook meer samen, bijvoorbeeld door een gezamenlijk bestuur aan te stellen. De gemeente ondersteunt hierbij en denkt mee. Ook bij nieuwe initiatieven en activiteiten is

de gemeente beschikbaar en benaderbaar. Samen met inwoners wordt gezocht naar de manier die past. De gemeente stimuleert bijvoorbeeld bij het opzetten van een energiecoöperatie waarbij inwoners samenwerken aan een lokale, duurzame, betrouwbare en betaalbare invulling van het energievraagstuk. De opbrengsten van het opwekken van energie kunnen bijvoorbeeld gebruikt worden om verenigingen en vrijwilligersorganisaties te ondersteunen.

De gemeente betreft inwoners, en met name jongeren, regelmatig bij besluiten. Om efficiënt te kunnen werken, werkt de gemeente achter de schermen goed en veel samen met andere gemeenten, in Nederland en in Duitsland. Als de contacten goed zijn, blijft Losser goed op de hoogte van ontwikkelingen aan haar grenzen en blijft ze zichtbaar en betrokken in de (Eu)regio.

Ik vind dat de gemeente inwoners genoeg betreft bij nieuwe ontwikkelingen.

43% van de deelnemers van de Swipocratie is het hier niet mee eens.

Wat betekent het voor de gemeenschap?

- De gemeente stimuleert en ondersteunt actief het doen van vrijwilligerswerk. Inwoners zetten zich zelf actief in voor de gemeenschap door bij te dragen aan het sociale en verenigingsleven.
- De gemeente is bereikbaar en benaderbaar voor ideeën en initiatieven en vraagt inwoners om mee te denken.

*Als er een loket van de gemeente in ons dorp was,
zou ik er weleens gebruik van maken.*

75% van de deelnemers van de Swipocratie is het hiermee eens.

Toekomstles op Het Kompas in Overdinkel

Bijlage 1

De weg naar de visie

De toekomstvisie van de gemeente Losser kwam tot stand met inbreng van inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties. Tijdens het proces dachten in totaal 1098 mensen mee, dat staat gelijk aan bijna 5% van de bevolking van de gemeente.

Verkennen

Het participatieproces werd gestart op basisschool Het Kompas in Overdinkel. Tijdens een toekomstles dachten de kinderen na over hun gewenste toekomst voor de gemeente. Dat vormde de aftrap voor de Week van de Toekomst. Gedurende de week werden inwoners op straat, bijvoorbeeld op de markt of voor de supermarkt, aangesproken om mee te denken over de toekomst. Ook spraken we jongeren en andere sportievelingen bij sportverenigingen. Een willekeurige selectie van huishoudens kreeg een ansichtkaart op de mat, waarop ze hun ideeën voor de toekomst konden opschrijven en deze ideeën zo terug konden sturen naar de gemeente. Dezelfde vragen waren te beantwoorden via www.meedoen.losser.nl.

Een aantal inwoners, ondernemers en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties dachten mee in een van de Toekomstateliers, een inhoudelijke workshop waar ze met elkaar in gesprek gingen. Daarnaast was er een 'toekomstestafette' waarin ondernemers en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties een bord van de toekomstvisie aan elkaar doorgaven met hun ideeën voor de toekomst. Ook werden advies- en werkgroepen gevraagd om mee te denken: de Kinderraad, de Participatieraad, Inclusiewerkgroep, belangenverenigingen, de Kerngroep van de gemeenteraad en de ambtelijke klankbordgroep. Tot slot werden

burgemeesters en wethouders van omliggende gemeenten in Nederland en Duitsland in een interview gevraagd hoe zij aankijken tegen de gemeente Losser en de onderlinge regionale samenwerking.

Kiezen

De verzamelde inbreng werd verwerkt in vier verschillende toekomstscenario's. Deze scenario's lieten zien hoe de gemeente Losser er mogelijk uit zou kunnen zien in 2040. Aan de hand van deze scenario's bepaalden we het ideale toekomstbeeld. De gemeenschap kon zich hierover uitspreken op de Avond van de Toekomst, op dinsdagavond 8 april 2025. Wie er niet bij kon zijn, werd uitgenodigd deel te nemen aan de Swipocratie: een laagdrempelige online enquête. In totaal spraken zo 673 Lossenaren zich uit over hun gewenste scenario. Op basis van deze inbreng werd het streefbeeld opgesteld, die leidde tot de ambities in deze toekomstvisie.

In gesprek met inwoners over de toekomst van de gemeente Losser

Bijlage 2

Blik van de regio

In de verkennende fase zijn vier gesprekken gevoerd met bestuurders uit de regio om een externe blik op Losser te krijgen.³⁰

De verantwoordelijkheden van gemeenten nemen toe, terwijl toekomstige uitdagingen complexer worden en de kosten hoger. Gemeenten, vooral kleinere gemeenten zoals Losser, kunnen niet meer alleen opereren en moeten zich richten op externe samenwerking. Er zijn partners nodig op verschillende schaalniveaus. Sterke regionale samenwerking is van vitaal belang voor behoud van zelfstandigheid. Daarnaast is dit essentieel voor uitdagingen die gemeentegrenzen, maar ook landsgrenzen overschrijden. De volgende conclusies en aanbevelingen zijn voortgekomen uit de interviews:

- De gemeente Losser wordt gezien als een landelijke regio met een sterke focus op natuur en dorpskernen met elk een eigen karakter. De inwoners en de gemeente worden als betrokken en open gezien. De gemeente wordt gezien als fijne plek om naar toe te gaan voor markten, horeca en evenementen zoals het openluchttheater.
- Volgens bestuurders uit de regio is behoud van voorzieningen een uitdaging voor de gemeente. Hiermee worden winkels en horeca bedoeld maar ook zorgvoorzieningen, waarnaar de vraag vanwege vergrijzing toeneemt. De uitdaging is om genoeg jongeren en bedrijven aan te trekken zodat de voorzieningen behouden kunnen blijven en de gemeente geen openluchtmuseum wordt.
- In het buitengebied een balans vinden tussen rust voor de bewoners en het aantrekken van toeristen wordt ook gezien als een uitdaging voor de gemeente Losser.
- Het valt bestuurders op, dat de bureaucratie bij de gemeente Losser soms beperkend is voor de snelheid van de besluitvorming en implementatie, dat gaat bij andere gemeenten sneller.
- Een belangrijk thema is de woonopgave. Daarover speelt een discussie met de regio als geheel. Steden willen minder sociale huurwoningen bouwen, terwijl plattelandsgemeenten vrezen voor een toestroom van mensen zonder binding met de regio.
- De huidige samenwerking wordt door omliggende gemeenten als prettig ervaren. Er zijn korte lijnen en de contacten zijn goed. De samenwerking zou wel nog verder uitgebreid kunnen worden. De ligging van Losser aan de grens biedt mogelijkheden tot uitgebreide grensoverschrijdende samenwerking met betrekking tot veiligheid, maar ook toerisme en gezamenlijke evenementen.
- Binnen Twente kan ook de samenwerking tussen nabijgelegen gemeente op bestuurlijk vlak versterkt worden voor het nog efficiënter inzetten van middelen en meer slagkracht. Hierbij is samenwerking op sociaal en economisch gebied van belang. Ook is het belangrijk om elkaar op de hoogte te houden van ontwikkelingen aan de grenzen van de verschillende gemeenten.
- De gemeente Losser zou zich in de toekomst nog sterker kunnen profileren met haar culturele identiteit, zoals culturele evenementen. Deze zouden nog meer gepromoot kunnen worden, ook over de grens. Er moet energie gestoken worden in het behoud van de gezelligheid en het noaberschap in de dorpen, en daarnaast het behoud van de mooie natuur in het buitengebied.

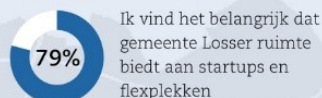
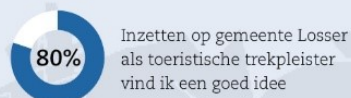
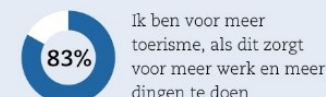
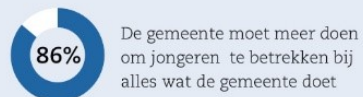
Bijlage 3

Resultaten Swipocratie

641 deelnemers

Hoe denken inwoners over de toekomst van gemeente Losser

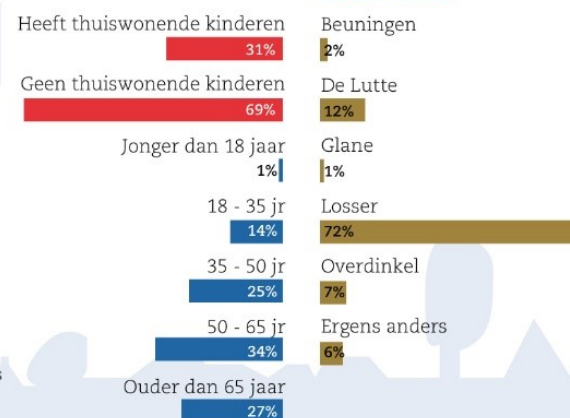
Stellingen

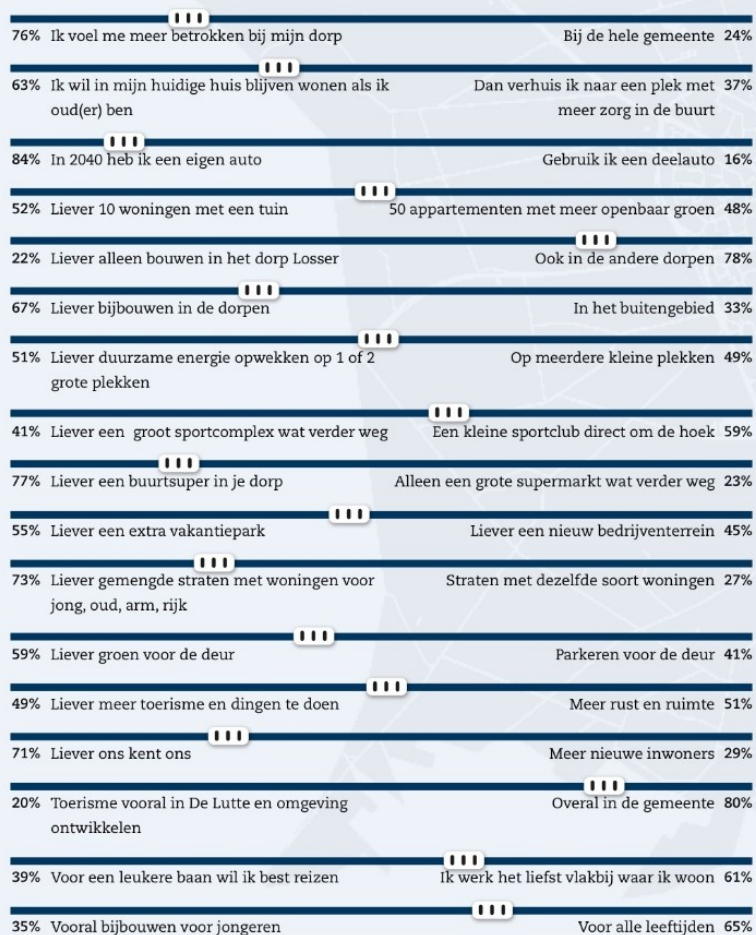
Gemeente Losser

Deelnemers

Dilemma's

Als er een loket van de gemeente in ons dorp was, zou ik er weleens gebruik van maken 75%

Er is in mijn buurt te weinig te doen voor jongeren 70%

Ik ben bereid me (meer) als vrijwilliger in te zetten in mijn buurt 68%

Ik vind dat we de energie die we in onze gemeente gebruiken, ook hier moeten opwekken 64%

Er is voor mij genoeg te doen op cultureel gebied in onze gemeente 60%

Ik vind dat de gemeente inwoners genoeg betreft bij nieuwe ontwikkelingen 57%

Ik zou vaker de auto laten staan, als er betere OV verbindingen komen 54%

Ik zou vaker de auto laten staan, als er meer vrijliggende fietspaden komen 53%

Er is in mijn buurt te weinig te doen voor ouderen 47%

Er moet meer ruimte voor bedrijven komen, ook al gaat dit ten koste van ons buitengebied 38%

Ik wil dat onze gemeente voorop loopt in de energietransitie 37%

Dit project is uitgevoerd in voorjaar 2025 met behulp van

« swipocratie »

Bronnenlijst

1. Hallo Losser (2014). <https://hallolosser.nl/nieuws/2014/200-jaar-gemeente-losser/>
2. Hallo Losser (2014). <https://hallolosser.nl/nieuws/2014/200-jaar-gemeente-losser/>
3. PBL/CBS (2022). Regionale bevolkings- en huishoudensprognose 2022-2050
4. ABF Research (2019). Rapportage Primos 2019
5. CBS (2025). Cijfers over 2024: migratiesaldo 165, natuurlijke aanwas - 74. <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/37230ned/table>
6. CBS (2025). <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/regionaal/inwoners>
7. Waag Futurelab (2025). <https://waag.org/nl/article/oproep-overheid-investeer-nu-democratische-tech/>
8. Erasmus Universiteit Rotterdam (2025). <https://www.eur.nl/nieuws/future-society-lab-verdiept-verkenning-naar-digitale-toekomst-van-rotterdam>
9. Twente Board (2024) <https://twenteboard.nl/nl/organisatie/visie-twente-2050/>
10. Innovatiespotter (eerste halfjaar 2025). Via <https://www.waarstaatjegemeente.nl/mosaic/?short=kqimg>
11. Twents waternet. <https://nens.maps.arcgis.com/apps/MapSeries/index.html?appid=566d45ca718b48d28bc76b106e59e390/>
12. Klimaat-effectatlas. <https://www.klimaat-effectatlas.nl/nl/buurtdashboard?undefined=&gemeente=GM0168>
13. Omgevingsvisie Losser (2023).
14. <https://www.waarstaatjegemeente.nl/mosaic/?short=g76w8>
15. CBS (2023). <https://www.waarstaatjegemeente.nl/mosaic/?short=etjxm>
16. CBS (2023). <https://www.waarstaatjegemeente.nl/mosaic/?short=4v14s>
17. CBS (2018). <https://www.waarstaatjegemeente.nl/mosaic/?short=e0qs5>
18. CBS (2023). <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2024/29/landbouwindicatoren-voor-enkele-gemeentes-in-twente>
19. Idem.
20. CBS (2023). <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2024/29/landbouwindicatoren-voor-enkele-gemeentes-in-twente>
21. <https://www.overijssel.nl/onderwerpen/omgeving/overijsselse-3x3-aanpak/doelen-3x3-aanpak/>
22. ABF – Woningvoorraad (Syswov), 2024. <https://www.waarstaatjegemeente.nl/mosaic/dashboard/bouwen-en-wonen>
23. CBS, 2024 <https://allecijfers.nl/woonplaats/losser/>
24. CBS, 2024 <https://www.waarstaatjegemeente.nl/mosaic/dashboard/demografie>
25. ABF, 2022 <https://www.waarstaatjegemeente.nl/mosaic/dashboard/bouwen-en-wonen>
26. [2025-35 Raadsinformatiebrief Ondertekening Actualisatie Woondeal Regio Twente 2025-2030.pdf](#)
27. Provincie Overijssel. Dinkeldal. <https://www.overijssel.nl/dinkeldal>
28. Gemeente Losser (1 juli 2021). Beleidsnotitie Buitengebied met kwaliteit.
29. Resultaten Swipocratie voor de Toekomstvisie.
30. Er is gesproken met de gemeenten Bad Bentheim, Dinkelland, Gronau en Oldenzaal.

Colofon

Auteurs: Futureconsult & gemeente Losser
Opdrachtgever: gemeente Losser
Opdrachtnemer: Futureconsult
Afbeeldingen: gemeente Losser & Futureconsult

Juni 2025

